

Levchuk I. B.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF CHARITY AS ONE OF THE DIRECTIONS
OF INSTRUCTIVE AND PUBLIC ACTIVITY OF ORTHODOX BROTHERHOODS
OF VOLYN' PROVINCE

Scientific article deals with investigation of charity and patronage organizational activities, their peculiarity as one of the main courses of educational and public activity of Orthodox brotherhoods in Volyn' province in the second half of the XIX-th – the beginning of the XX-th century. The main courses of brothers' charitable activity have been defined, particularly: material and financial help for poor and homeless people; help and support of widows and orphans; orphans' asylums organizations, and also support of orphans' custody; folks' hospitals, pharmacies, infirmaries, organization of support, where poor and homeless people could get help free of charge and medicines; foundation of «subsidiary hospitals» where servicemen could get shelter and medical service; if there was not any opportunity to found such type of asylum – money came from brotherhood's pay-box for «war needs»; - asylums foundation, organization of special type of asylums for palmers; charity support of pupils of educational establishments by means of financial help and foundation of charity scholarship for tuition; care of graduates and their support.

Given scientific investigation has proved that charitable and educational activity in the system of instructive and public activity of Orthodox brotherhoods in Volyn' province in the second half of the XIX-th – the beginning of the XX-th century took an important part in spiritual and moral traditions of Volyn' province, favored to the development of mentioned region.

Keywords: Orthodox brotherhoods, charity, patronage, instructive and public activity.

УДК 371.1:377.4

Нечипорук Л. І.*

**ВОЛОНТЕРСЬКИЙ ЗАГІН У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ:
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД І ПІДТРИМКА**

У статті схарактеризовано етапи організації шкільного волонтерського загону та особливості соціально-педагогічного супроводу й підтримки його діяльності. Розглядаються дефініції термінів «волонтер», «волонтерський рух» та особливості волонтерської діяльності як соціально-педагогічного явища, що ґрунтується на добровільному наданні соціальної та соціально-педагогічної допомоги людині людиною. Особлива увага приділяється розгляду волонтерської діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі та ролі соціального педагога щодо її організації та проведення. Детально окреслено особливості поетапної роботи щодо організації й здійснення соціально-педагогічного супроводу діяльності шкільного волонтерського загону.

Ключові слова: волонтер, волонтерський загін, соціально-педагогічний супровід, волонтерська акція.

Загострення соціальних проблем, особливо пов'язаних із війною на сході України, та відсутність досконалої системи надання соціальних послуг найбільш вразливим верствам населення зумовили різкий сплеск добровільного руху – волонтерства – серед дорослих і школярів. Його роль у соціальній сфері визнана на державному рівні й знаходить своє підтвердження в окремих законодавчих документах, зокрема, у законах України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», «Про волонтерську діяльність» та ін. [7].

На значну роль волонтерської роботи в дитячому та молодіжному середовищі, спрямованої на профілактику негативних явищ та подолання їх наслідків, вказують вітчизняні та зарубіжні науковці. Так, у працях І. Зверєвої, Г. Лактіонової, С. Савченка обґрунтовано роль волонтерства як складової соціально-педагогічної роботи з різними соціальними групами населення. У працях Т. Ляха, Л. Міщенко, К. Потопа, Є. Фаворова

© Нечипорук Л. І.

виокремлено зміст і напрямки роботи волонтерів. Дослідження О.Безпалько, Р.Вайноли, Н.Заверико, А.Капської розкривають соціально-педагогічні технології залучення та підготовки молоді до волонтерської діяльності. Як складову соціально-педагогічної діяльності молодіжних організацій розглядає волонтерство Ю.Поліщук. Однак проблема організації шкільного волонтерського загону в соціально-педагогічній практиці майже не досліджується. Тому метою статті є обґрунтування поетапної діяльності соціального педагога щодо створення волонтерського загону в загальноосвітньому навчальному закладі.

Термін *волонтер* у перекладі з англійської мови означає «доброволець». Добровільність – це широке коло можливостей саморозвитку, розширення знань про інших людей, демонстрація свого піклування про інших, випробування себе в нових умовах, перспектива на майбутнє, практичний спосіб підвищити якість життя людини, яка відчуває дискомфорт, широке поле для набуття необхідних соціальних знань, умінь і навичок учнями [9]. У Законі України «Про волонтерський рух» визначено, що волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно корисний характер. Волонтерами можуть бути особи, які досягли 16 років або, як виняток (за згодою одного з батьків або особи, яка їх заміняє), яким сповнилося 15 років [1].

Волонтерська діяльність є соціально-педагогічним явищем, оскільки її розглядають як систему взаємовідносин між людьми, добровільне надання соціальної й соціально-педагогічної допомоги людині людиною. Волонтерський напрямок діяльності школи передбачає залучення до свідомої, добровільної й безкоштовної участі у заходах волонтерів на демократичних засадах. Соціальний педагог проводить активну роботу щодо залучення до волонтерської діяльності дітей та дорослих. В організації волонтерського загону в школі А. Капська рекомендує дотримуватися таких правил:

- робота в загоно не має заважати основній діяльності – навчанню;
- робота не має бути одноманітною;
- у кожній справі, яка довіряється волонтерському загоно, обов'язково має бути місце для вияву ініціативи й самостійних рішень, а також персональної відповідальності;
- участь у діяльності загону має бути погоджена з батьками й учителями;
- робота має бути безпечною;
- робота має бути безпечною і для дитячої психіки (не можна взаємодіяти з жертвами насилля, психічно хворими тощо);
- слід чітко визначити засоби заохочення, не обіцяти більше, ніж можна зробити для волонтера;
- демонструвати, по можливості, перспективи їх діяльності в організації й обговорювати з ними плани на майбутнє;
- не переоцінювати можливості й здібності дітей (особливо перед загалом) [2].

Соціальний педагог загальноосвітнього навчального закладу проводить поетапну роботу щодо організації й здійснення соціально-педагогічного супроводу діяльності шкільного волонтерського загону. Першим етапом є визначення мети й завдань роботи волонтерів. Цілепокладання діяльності волонтерського загону, на думку Т. Ляха, – один із найбільш складних етапів його організації. Адже формальне ставлення до їх визначення, – стверджує він, призводить до того, що на папері мета й завдання діяльності волонтерів одні, а на практиці – інші, що значно зменшує ефективність їх роботи [6]. Цілі волонтерського загону – це конкретний очікуваний результат його діяльності, який можна реально досягти за визначений період часу. Цілі є тоді, коли є проблема, яку слід подолати.

Розрізняють уставні цілі волонтерського загону й цілі конкретної діяльності. Уставні цілі мають більш узагальнений характер і фіксуються в Уставі загону. Мета й зміст волонтерської діяльності не «нав'язуються» членам загону, а спільно обговорюються й визначаються. Завдання – це конкретизація цілей для кожного

напрямку діяльності. Сформулювати завдання – означає вказати конкретний результат, який буде досягнуто на певному етапі роботи. Кожна мета та завдання мають формулюватися так, щоб було зрозуміло, чого конкретно за певний період чи за допомогою певних засобів можна досягти. Для вирішення завдання мають бути реальні умови й можливості [5].

Наступний етап – розробка комплексу заходів щодо реалізації мети діяльності загону. До них входять насамперед визначення організаційної культури волонтерського загону: завдання, принципи діяльності, система самоуправління, його організаційна структура, які фіксуються в документах (Уставі, планах тощо). Самоуправління – один з основоположних принципів громадського об'єднання, коли керівництво діяльністю загону здійснює виборний орган самоврядування, кожен член загону має право бути вибраним і вибирати, а найбільш важливі рішення приймаються колегіально.

Як показує практика, управлінські функції в шкільних волонтерських загонах виконують дорослі – батьки, педагоги. Однак діяльність загону буде тоді ефективною, коли дорослі будуть здійснювати лише функцію консультанта та фасилітатора [4].

На основі принципу самоврядування визначається й організаційна структура волонтерського загону, яка залежить від певних чинників: від території дії загону (велике місто, мікрорайон, вулиця, село, школа і ін.), від напрямків діяльності загону, кількості його членів, рівня самостійності (самостійно діє чи входить до структури волонтерської діяльності громади чи соціальної служби у справах сім'ї, дітей та молоді тощо). До структури волонтерського загону належать:

- загальні збори членів загону (конференція) – вищий орган управління волонтерським загonom;
- рада волонтерського загону – виборний постійно діючий керівний орган загону;
- керівник волонтерського загону – здійснює керівництво й несе відповідальність за його діяльність;
- інші органи (постійні й тимчасові) – комітети, прес-центри, рада у справі, ініціативна група й ін. [8].

Також важливою складовою організаційної культури загону є ведення документації. До обов'язкової документації волонтерського загону належать:

- Устав волонтерського загону;
- списки чи картотека членів загону;
- список членів ради загону;
- протоколи загальних зібрань (конференцій) загону;
- протоколи засідань членів ради волонтерського загону;
- плани роботи в цілому і плани роботи кожного структурного органу;
- журнал обліку проведених справ;
- вхідні й вихідні документи (листи, запити, заяви про вступ і вихід тощо).

Єдність, сукупність символічних образів волонтерського загону, побудованих на загальній «філософії», є його корпоративною культурою. Корпоративна культура забезпечує «виживання» й адаптацію загону в зовнішньому середовищі (у школі, територіальній громаді, серед ровесників, батьків і педагогів), об'єднує й інтегрує всіх його членів. Окрім того вона слугує засобом доведення до кожного з них основної місії волонтерської діяльності й об'єднує всіх для її виконання.

При формуванні корпоративної культури слід звертати увагу на такі особливості:

- визначення найбільш важливої мети діяльності, зрозумілої для всіх;
- визначення основних цінностей волонтерського загону
- розроблення норм поведінки (офіційні й неофіційні закони, кодекси);
- розроблення символіки загону (символіка використовується на документах, на зустрічах, виставках, зборах, заходах тощо). Вимоги до символіки є такими: має відображати місію загону, прийматися на загальних зборах, передаватися від покоління до покоління волонтерів, мати символічну кольорову гаму (не перенасичена

кольорами), простою. До символіки належать: емблеми, значки, візитки, атрибути одягу, талісман загону, гімн, девіз тощо;

- розроблення традицій, обрядів, ритуалів волонтерського загону (день народження загону, ритуал загального збору, посвята у волонтери тощо);
- створення історії волонтерського загону, архіву волонтерських справ [3].

Наступний етап – набір і відбір волонтерів. Більшість членів волонтерського загону в школі – учні. На думку Н. Тарасової, головною причиною їх участі у волонтерській діяльності є можливість самоутвердитися, бажання знайти нових друзів, можливість спілкуватися з однолітками, набути нових навичок і знань та проведення власного дозвілля [8].

До волонтерської діяльності в школі приєднуються й батьки, які мають проблемних дітей та підлітків (дітей-інвалідів, неповнолітніх, що входять до груп ризику). Як правило, вони об'єднуються в групи самопомоги. Мотивація участі волонтерів-батьків – бажання допомогти собі особисто, а разом з тим і іншим сім'ям з подібними проблемами – сім'ям дітей-інвалідів, алкоголіків, наркоманів тощо.

Часто ефективне волонтерство передбачає не тільки добру волю, а й спеціальні знання та вміння осіб, які готові допомогти, тобто залучення до діяльності школи батьків-«експертів». Батьки в ролі експертів – поширена форма волонтерської допомоги в Європі, США. Батьків запрошують узяти участь у навчально-виховному процесі й поділитися своїми знаннями та досвідом. Соціальний педагог прагне залучити до волонтерської діяльності й батьків, які володіють необхідними моральними та організаційними якостями й можуть бути керівниками дитячого загону або вести гуртки, секції тощо. Зазвичай волонтерську допомогу батьків реалізують на рівні супроводу під час екскурсій, ремонту школи, допомоги в організації урочистих та спортивних заходів, театральних дійств, свят [9]. «Експертами» в школі можуть бути не тільки батьки, а й інші члени громади. Соціальний педагог школи також тісно співпрацює зі студентами вищих навчальних закладів, які приходять на практику в школу або відвідують її як члени студентських волонтерських загонів.

До волонтерської діяльності шкільний соціальний педагог може залучати також і спеціалістів (фахівців з певного виду діяльності).

Планування діяльності волонтерського загону (у вигляді проекту) та реалізація запланованих дій – наступний етап. Волонтерська діяльність реалізується в процесі підготовки та проведення волонтерських акцій за алгоритмом:

- визначення цілей і завдань;
- формування творчої групи;
- відбір літератури, підбір методів і форм проведення акції;
- складання плану акції;
- проведення акції;
- обговорення підсумків проведення акції [5].

Підсумковим етапом є оцінювання результатів акції та поширення інформації про роботу волонтерського загону.

Таким чином, упровадження технологій волонтерської роботи в практику сучасної школи – одне з пріоритетних завдань соціального педагога. Ефективність діяльності учнівських волонтерських загонів залежить від чіткої визначеності напрямків і форм роботи волонтерів, соціально-педагогічної підтримки та супроводу волонтерської діяльності. Визначенню найбільш доцільних напрямків і форм роботи волонтерів можуть бути присвячені подальші наукові пошуки.

Література:

1. Волонтерство: poradnik dla organizatora wolonterskiego ruchu / О. В. Безпалько, Н. В. Заверико, І. Д. Зверева [та ін.]; уклад. Т. Л. Лях. – К.: ВГЦ «Волонтер», 2001. – 176 с.
2. Капська А. Й. Стратегічний підхід до організації діяльності волонтерських груп / А. Й. Капська // Соціальна робота: навч. посіб. / А. Й. Капська – К.: Слово, 2011. – 472 с.

3. Карпенко О. Г. Волонтерство як соціально-педагогічна умова становлення особистості / О. Г. Карпенко // Соціальна педагогіка : підручник / за ред. Капської А. Й. – Вид. 3-тє, переробл. і доповн. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 496 с.
4. Лісовець О. В. Технології волонтерської роботи в діяльності дитячих громадських організацій / О. В. Лісовець // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. Вип. 24 / [редкол.: П. Ю. Саух та ін.]. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 344 с.
5. Лях Т. Л. Волонтер / Лях Т. Л. // Соціальна педагогіка : мала енцикл. / за заг. ред. І. Д. Звереві. – К. : Центр учб. л-ри, 2008. – 344 с.
6. Лях Т. Л. Волонтерство в соціально-педагогічній діяльності / Т. Л. Лях // Соціальна педагогіка : навч. посіб. / за ред. О. В. Безпалько. – К. : Академвидав, 2013. – 432 с.
7. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квіт. 2011 р., № 3236-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.
8. Тарасова Н. Волонтерська діяльність у навчальному закладі / Наталія Тарасова // Директор школи – 2012. – № 18. – С. 11-15.
9. Тюття Л. Т. Волонтерська участь у соціальній роботі як напрям соціальної практики учнів загальноосвітнього навчального закладу / Л. Т. Тюття // Соціальна і життєва практика учнів 12-річної школи / [за ред. І. Г. Єрмакова, Г. Г. Ковганич]. – Х. : Основа, 2008. – 146 с.

Нечипорук Л. И.

**ВОЛОНТЕРСКИЙ ОТРЯД В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ:
СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ И ПОДДЕРЖКА**

В статье рассматриваются этапы организации школьного волонтерского отряда, особенности социально-педагогического сопровождения и поддержки его деятельности. Проанализованы дефиниции понятий «волонтер», «волонтерское движение» и особенности волонтерской деятельности как социально-педагогического явления, основанного на добровольном оказании социальной и социально-педагогической помощи человеку человеком. Особое внимание уделяется рассмотрению волонтерской деятельности в общеобразовательном учебном заведении и роли социального педагога в ее организации и проведении. Обозначены особенности поэтапной организации и реализации социально-педагогического сопровождения деятельности школьного волонтерского отряда.

Ключевые слова: волонтер, волонтерский отряд, социально-педагогическое сопровождение, волонтерская акция.

Nechyporuk L. I.

**VOLUNTARY DETACHMENT AT SECONDARY EDUCATIONAL TEACHING ESTABLISHMENT:
SOCIAL AND PEDAGOGICAL ASSISTANCE AND SUPPORT**

The article is devoted to the problem of stages in organization of school volunteer detachment and peculiarities of social and pedagogical assistance and support of its activity.

It is stressed the actuality of voluntary movement among adults and children in connection with social problems, war in the South of Ukraine and with lack of perfect system in giving social service to the most suffering part of inhabitants.

The definitions of terms «volunteer», «voluntary movement» and peculiarities of voluntary activity as a social and pedagogical phenomenon which is grounded on voluntary social and social-pedagogical help from man to man are given.

Special attention is paid to the essence of voluntary activity in general school and to the role of social pedagogue in its organization. The peculiarities of stage-to-stage work in organization and realization of social and pedagogical assistance in activity of school voluntary detachment are detailed: the aim of voluntary detachment's activity, the definition of its organizing structure, corporative culture, planning its work.

As one of the most important stages it is pointed out the stage of admission and selection of volunteers to wit: pupils, parents-experts, specialists in different kinds of activity are defined; motivation of their voluntary activity is characterized.

Keywords: volunteer, voluntary detachment, social and pedagogical assistance, voluntary action.